

ประวัติศาสตร์การพัฒนาอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา: รัฐ มหาวิทยาลัยและสังคม

History of American Higher Educational Development: State, University and Society

เกรียงชัย รุ่งฟ้าใหม่^{1*}
Kreangchai Rungfamai^{1*}

บทคัดย่อ

ความสำเร็จของอุดมศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจในหลายมิติ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจเชิงลึกและวิเคราะห์วิวัฒนาการและบทบาทของอุดมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกากับการพัฒนาสังคมและประเทศนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาพัฒนาการอุดมศึกษานี้ คือ แนวคิด 5 ด้านอันประกอบด้วย รัฐ (State) มหาวิทยาลัย (University) สังคม (Society) สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง (Changing Environments) และหน้าที่ การทำงานของอุดมศึกษา (Higher Education Functionality) ผลการวิเคราะห์วิวัฒนาการอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาสามารถแบ่งออกเป็น 4 ช่วงสำคัญ ได้แก่ (1) ช่วงภายใต้อาณานิคมของอังกฤษและการปฏิวัติอเมริกา โดยช่วงดังกล่าวหน้าที่หลักของมหาวิทยาลัย คือ การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับศาสนาและการสร้างความเป็นสุภาพบุรุษ (2) จุดเริ่มต้นของอุดมศึกษาอเมริกันสมัยใหม่ ในยุคนี้มีปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาอุดมศึกษา ได้แก่ การประยุกต์ใช้โมเดลของฮุมโบลท์ของเยอรมัน บทบาทที่สำคัญของอภิศาสนิกคฤหาสน์ Morrill Land Grant Acts และการบริจาคให้แก่อุดมศึกษา (3) ยุคทองของอุดมศึกษาอเมริกา ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ GI Bill การสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนา และการไหลเข้ามาของผู้อพยพที่มีความสามารถสูง และการประท้วงของนักศึกษา และ (4) ระบบตลาดในอุดมศึกษาอเมริกา ระบบตลาดได้เข้ามามีบทบาทสำคัญและเป็นช่วงที่ภาคอุตสาหกรรมและบริษัทข้ามชาติเข้ามามีบทบาทต่ออุดมศึกษา

คำสำคัญ: อุดมศึกษา การพัฒนา มหาวิทยาลัย สหรัฐอเมริกา ประวัติศาสตร์

Abstract

The success story of American higher education is an interesting case in different dimensions. This paper aims to analyze and have an in-depth understanding of the evolution and history of American higher education, and university functions in the country's societal development from the past to the present. The conceptual framework of analysis adopts five terms to examine the development of the American higher education. They are State, University, Society, changing environments, and university roles and functions. The result analysis of the higher education development can be divided into four crucial eras. The first era is the British colonial rule and the American Revolution. In this period the main functionality of the university was to transmit knowledge about religion and to create gentlemen. The second era is the beginning of modern American higher education. In this era, the key factors influencing the country's higher educational were the adaptation of Humboldt model, the prominent role of the university presidents, Morrill Land Grant Acts and philanthropy. The third era is the golden age of American higher education. The important factors were GI Bill, research and development (R&D) support, talent immigrants and student protests. The last era has been taken role by market mechanisms in American higher education. There are the market mechanisms and the industrial sector including multinational companies which have been influential to the higher educational system.

Keywords: higher education, development, university, The United States, history

¹ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาจีน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ถนนพสุธา 11120

¹ Chinese Graduate School, Panyapiwat Institute, Nonthaburi, 11120

*Corresponding author: e-mail: kreangchai_tdai@hotmail.com

Received: September 6, 2020, Accepted: January 17, 2020, Published: February 21, 2021

บทนำ

มหาวิทยาลัยในโลกยุคปัจจุบันนั้นถือว่าเป็นสถาบันสำคัญที่สุดในกระบวนการอันซับซ้อนของการสร้างความรู้และการถ่ายทอดความรู้ (Altbach, 2005) แต่ละประเทศมีเส้นทางการพัฒนาและบทบาทของอุดมศึกษาแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยและเงื่อนไขทางบริบทต่าง ๆ เช่น รูปแบบการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม สภาพแวดล้อม (Ecosystem) ที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนามหาวิทยาลัย บทบาทหลักของสถาบันอุดมศึกษาในหลายประเทศมีหน้าที่ใน 3 พันธกิจ คือ การสอน การวิจัย และการมีส่วนร่วมกับสังคม ประเทศที่พัฒนาแล้วใช้มหาวิทยาลัยเป็นหนึ่งในกลไกหลักที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมผ่านการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมร่วมกับภาคอุตสาหกรรม และรวมถึงการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมในมิติต่าง ๆ

บทบาทของมหาวิทยาลัยได้ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทั้งในโลกตะวันออกและตะวันตก สถาบันอุดมศึกษาได้เป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนาและวิวัฒนาการของประเทศในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเป็นเครื่องมือสำหรับเผยแพร่คำสอนศาสนา การเลื่อนชั้นทางสังคม (Social Mobility) การพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่บริบทของโลกเปลี่ยนไปและโลกาภิวัตน์ได้เข้ามามีอิทธิพลมากขึ้น พันธกิจของอุดมศึกษาได้ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทใหม่ เช่น การเป็นกลไกสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของประเทศต่าง ๆ ในสหภาพยุโรป (Unity in Diversity) และการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของอุดมศึกษายุโรปผ่านโครงการอุดมศึกษาระดับภูมิภาค Erasmus และ Erasmus Mundus บทบาทของอุดมศึกษายังได้ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบกลายเป็นอุตสาหกรรมสร้างรายได้ให้กับประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศออสเตรเลียมีจำนวนนักศึกษาต่างชาติจำนวนมากถึง 19.7 % ของจำนวนนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งหมดและรายได้โดยเฉลี่ยของแต่ละมหาวิทยาลัยในออสเตรเลียนั้น อาศัยรายได้จากค่าลงทะเบียนจากนักศึกษาต่างชาติที่สูงถึง 15% ของรายได้มหาวิทยาลัย (Sheil, 2010) รวมถึงการมีเข้ามามีบทบาทของมหาวิทยาลัยระดับโลก (World Class Universities) ต่าง ๆ ของประเทศสหรัฐอเมริกา และการเชื่อมโยงระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคอุตสาหกรรมที่ทำให้สามารถสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีระดับแนวหน้าของโลก

การมีความเข้าใจเชิงลึกต่อบทบาทของอุดมศึกษาในการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งสมควรให้ความสำคัญ ในมุมมองของผู้เขียนการศึกษาเพื่อเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของอุดมศึกษาในประเทศที่ประสบความสำเร็จอย่างสหรัฐอเมริกาจึงเป็นกรณีศึกษาที่ควรวิเคราะห์ และนำมาใช้สะท้อนถึงปัญหาและแนวทางการพัฒนาอุดมศึกษาไทยที่กำลังเผชิญความท้าทายในหลากหลายด้านอุดมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาถูกหล่อหลอมและได้รับอิทธิพลผ่านแรงขับเคลื่อนอันหลากหลายทางประวัติศาสตร์การพัฒนาของประเทศ ในสองด้านหลัก คือ ในด้านหนึ่งมีการนำรูปแบบและระบบต่าง ๆ ของทางยุโรปมาประยุกต์ใช้ในอุดมศึกษา ในขณะที่อีกด้านหนึ่งด้วยบริบทของประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็ส่งผลกระทบต่อพัฒนาระบบอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเติบโตของประชาธิปไตยในทุกพื้นที่ของชีวิตคนอเมริกัน อันส่งผลให้เป็นระบบอุดมศึกษาที่ลักษณะพิเศษอย่างยิ่ง (Brubacher and Rudy, 1997)

สหรัฐอเมริกามีประวัติศาสตร์ถึงความเป็นโลกใหม่ของนักแสวงหาและความฝันที่ผ่านประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคภายใต้อาณานิคมของจักรวรรดิบริติช สงครามประกาศอิสรภาพ ระบบทาสและสงครามกลางเมือง สงครามโลก สงครามเย็น และโลกภายใต้ระบบโลกาภิวัตน์ ประวัติศาสตร์การพัฒนาอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาก็ถือเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างสำคัญที่ควรศึกษาในด้านบทบาทของมหาวิทยาลัยกับการพัฒนาประเทศ การเมือง เศรษฐกิจและสังคมในมิติต่าง ๆ ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาและความสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัย) กับรัฐและสังคมในการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศผ่านช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิวัฒนาการอุดมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกานี้ใช้ข้อมูลจากหลักฐานชั้นรอง (Secondary Sources) ที่อยู่ในรูปแบบของบทความวิจัยและวิชาการ และหนังสือต่าง ๆ ในการสังเคราะห์วิเคราะห์และสรุปผ่านกรอบแนวคิดของ Rungfamai (2019) ใน 5 ด้าน คือ รัฐ มหาวิทยาลัย สังคม

สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและหน้าที่การทำงานของอุดมศึกษา ข้อดีของการวิเคราะห์ผ่านหลักฐานชั้นรองนี้ คือ ข้อมูลต่าง ๆ ได้ผ่านการวิเคราะห์จากนักวิชาการชั้นนำที่เข้าใจอย่างลึกซึ้งในบริบทของประเทศสหรัฐอเมริกาในมิติต่าง ๆ ซึ่งผู้เขียนได้อาศัยจุดแข็งขององค์ความรู้ในแต่ละด้านเหล่านี้มาวิเคราะห์ต่อยอดผ่านกรอบแนวคิดที่วางไว้เพื่อเข้าใจเชิงลึกและเห็นภาพรวมทั้งหมดของบทบาทอุดมศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีต่อรัฐและสังคมผ่านมุมมองวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์

กรอบแนวคิดและแนวทางการวิเคราะห์

กรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์อุดมศึกษาและการพัฒนาประเทศนั้นมีหลากหลาย (Rungfamai, 2019) เช่น กรอบแนวคิดศูนย์กลาง-ชายขอบ (Center-Periphery Concept) ที่ถูกใช้ในการวิเคราะห์ความแตกต่างการพัฒนาอุดมศึกษาของประเทศอุตสาหกรรมและประเทศที่อยู่ในโลกที่สาม (Altbach, 1998) ซึ่งได้เสนอแนวคิดว่าความเหลื่อมล้ำด้านการพัฒนาอุดมศึกษาของแต่ละประเทศนั้น เกิดจากความไม่เท่าเทียมของโครงสร้างใน 5 ด้าน แต่ Quy (2010) ได้วิพากษ์กรอบของ Altbach เกี่ยวกับบทบาทของอุดมศึกษาและการพัฒนาประเทศว่าให้ความสำคัญมากเกินไปกับกรอบความคิดของศูนย์กลาง-ชายขอบ และยึดติดกับวาทกรรมด้านประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา โดยกรอบแนวคิดของ Altbach ให้ความสนใจน้อยมากกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทของประเทศนั้น ๆ ดังนั้นการศึกษานี้จึงเลือกกรอบแนวคิดการวิเคราะห์บทบาทของอุดมศึกษาและการพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทพื้นที่ที่ทำการศึกษเป็นหลัก

กรอบการวิเคราะห์ของบทความนี้ได้ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดของ Rungfamai (2019) เป็นแนวทางในการศึกษาบทบาทและหน้าที่ของอุดมศึกษาในประวัติศาสตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกา กรอบแนวคิดดังกล่าวได้นำเสนอแนวคิด 5 ด้าน ได้แก่ รัฐ (State) มหาวิทยาลัย (University) สังคม (Society) สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง (Changing Environments) และหน้าที่การทำงานของอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย (Higher Education Functionality) กรอบแนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ทางอำนาจและบทบาทหน้าที่ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันระหว่างรัฐ มหาวิทยาลัยและสังคม ที่ถูกล้อมรอบด้วยสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงเวลาต่าง ๆ ของประวัติศาสตร์ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลกนั้นมีอิทธิพลอย่างมากในการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของมหาวิทยาลัย (อุดมศึกษา) ต่อการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ กรอบแนวคิดดังกล่าวจึงได้นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาบทบาทและหน้าที่ของอุดมศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา บทความนี้เสนอการวิเคราะห์ศึกษาประวัติศาสตร์อุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาเป็น 4 ช่วงสำคัญ ได้แก่ 1) ช่วงภายใต้อาณานิคมของอังกฤษและการปฏิวัติอเมริกา 2) จุดเริ่มต้นของอุดมศึกษาอเมริกาสมัยใหม่ 3) ยุคทองของอุดมศึกษาอเมริกา และ 4) ระบบตลาดในอุดมศึกษาอเมริกา

ประวัติศาสตร์การพัฒนาอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาในกรอบแนวคิดของรัฐ มหาวิทยาลัยและสังคม

1. ภายใต้อาณานิคมของอังกฤษและการปฏิวัติอเมริกา (ค.ศ. 1636-1850s)

ในช่วงแรกเริ่มนั้นการพัฒนาอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาอยู่ภายใต้การควบคุมของจักรวรรดิบริติช (British Empire) สถาปนอุดมศึกษาที่จัดตั้งขึ้นแรกเริ่มมีหน้าที่หลักและการผลิตองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่ออกแบบการเรียนการสอนโดยเจ้าอาณานิคม ซึ่งรูปแบบที่ใช้จะอิงกับมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์และมหาวิทยาลัยสกอตติช โดยมีลักษณะเป็นโมเดลของโบสถ์ (Church Model) ซึ่งหน้าที่หลักในการถ่ายทอดความรู้ คือ การถ่ายทอดและการอบรมวัฒนธรรมสังคมระดับสูงและการสร้างคุณลักษณะของความเป็นสุภาพบุรุษ เช่น การเรียนภาษาคลาสสิกต่าง ๆ วิทยาลัยที่ถูกตั้งโดยเจ้าอาณานิคมก่อนการปฏิวัติอเมริกานั้นยังมีบทบาท คือ การจัดสัมมนาด้านศาสนาและความเชื่อของชุมชน กล่าวคือศาสนานั้นยังมีบทบาทหลักต่อหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในยุคดังกล่าว ถึงแม้การตั้งรกรากที่ใหม่ของกลุ่มศาสนาในสหรัฐอเมริกานั้นมีความเป็นอิสระมากกว่าในอังกฤษหรือในยุโรป แต่การให้ความเป็นอิสระเกี่ยวกับศาสนาในสถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งขึ้นใหม่ที่สหรัฐอเมริกานั้นยังคงถูกจำกัด (Thelin, 2004)

อย่างไรก็ตาม Brubacher and Rudy (1997) ชี้ให้เห็นว่านักล่าอาณานิคมจากอังกฤษท้ายที่สุดแล้ว ก็ค้นพบว่า ด้วยสภาพลักษณะพิเศษของสหรัฐอเมริกาทั้งในด้านภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่กว้างใหญ่ไพศาลและสภาพแวดล้อมทางสังคมได้ทำให้สถาบันอุดมศึกษาที่ผู้ปกครองจากจักรวรรดิอังกฤษสร้างขึ้นมานั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงและการปรับเปลี่ยนไปอย่างที่ไม่ได้คาดคิดไว้แต่ต้น ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาบางส่วนที่ถูกสร้างขึ้นมานั้นได้กลายเป็นก้าวสำคัญต่อการพัฒนาอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาในระยะเวลาต่อมา

2. ช่วงเริ่มเข้าสู่ยุคของอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาสมัยใหม่ (ค.ศ. 1850s-1944)

ความสำเร็จของระบบอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาสมัยใหม่ในช่วง ค.ศ. 1850s-1944 เกิดจาก 4 ปัจจัยหลัก คือ (1) การประยุกต์ใช้โมเดลฮุมโบลท์ในระบบอุดมศึกษา (2) บทบาทที่สำคัญของอธิการบดี (3) ผลของ Morrill Land Grant Acts และ (4) การบริจาคในระบบอุดมศึกษา

ปัจจัยแรก คือ นักศึกษา นักวิทยาศาสตร์และนักวิชาการของสหรัฐอเมริกาที่ถูกส่งไปฝึกหัดและรับการศึกษาจากเยอรมันเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่สร้างการเปลี่ยนแปลงสำคัญต่อบทบาทและหน้าที่ของอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกา ในช่วงนั้นสถานะของมหาวิทยาลัยเริ่มสั่นคลอนและเริ่มเกิดความไม่พอใจต่อหน้าที่บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาที่ยังอิงกับการสอนในรูปแบบเดิม ๆ และรวมถึงคุณภาพที่ย่ำแย่ลงของรูปแบบและเนื้อหาการเรียนการสอน ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวแย่งอย่างมาในช่วงปี ค.ศ. 1860s ถึง ปี ค.ศ. 1870s (Ben-David, 1977) ปัจจัยของสิ่งแวดล้อมภายในประเทศของระบบอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาดังกล่าวและปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกประเทศของรูปแบบการเรียนการสอนในอุดมศึกษาสมัยใหม่ของฮุมโบลท์โมเดลที่นักศึกษาและบุคลากรของสหรัฐอเมริกาได้รับมา มีผลให้เกิดการประยุกต์ใช้รูปแบบอุดมศึกษาใหม่ที่มีความสำคัญด้านการวิจัยจากตัวแบบฮุมโบลท์ของเยอรมัน และรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวได้เริ่มฝังรากในระบบอุดมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา (Altbach, 2001; Eckel and King, 2007; Shils and Roberts, 2004) กล่าวคือ องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการก่อตัวของมหาวิทยาลัยสมัยใหม่ในสหรัฐอเมริกานั้น คือ การนำเข้าโมเดลมหาวิทยาลัยวิจัยของเยอรมัน (ถูกเรียกว่า อาณาจักรปรัสเซียในขณะนั้น) เยอรมันในขณะนั้นได้มีการปฏิรูปอุดมศึกษาครั้งใหญ่หลังจากการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเบอร์ลินและการปฏิรูปของฮุมโบลท์ โดยการปฏิรูปนี้ไม่ได้มีผลต่อเฉพาะในเยอรมันเท่านั้น แต่มีผลกระทบอย่างมากต่อระบบอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ที่โมเดลของเยอรมันได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศ โดยในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1850s สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ของเยอรมันได้กลายมาเป็นต้นแบบให้แก่สถาบันอุดมศึกษาทั้งที่ตั้งมาแต่ดั้งเดิมและตั้งขึ้นใหม่ของสหรัฐอเมริกา มหาวิทยาลัยชั้นนำในประเทศได้เริ่มนำโมเดลของเยอรมันมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของสหรัฐอเมริกาโดยที่เห็นได้ชัด คือ การจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย (Graduate Schools) (Shils and Roberts, 2004) และนอกจากนั้นมหาวิทยาลัยมีการตอบสนองต่อความต้องการทางสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะสำหรับนักเรียนนักศึกษาสามารถเลือกวิชาที่สนใจเรียนได้ (Selective Courses)

ปัจจัยที่สอง คือ บทบาทของอธิการบดีผู้บุกเบิกมหาวิทยาลัยในสมัยนั้น ที่เห็นได้ชัด คือ การบุกเบิกของอธิการบดี Daniel Coit Gilman ซึ่งเป็นอธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยที่ตั้งใหม่ในปี ค.ศ. 1876 คือ Johns Hopkins โดยสถาบันดังกล่าวได้เริ่มบุกเบิกด้วยการตั้งบัณฑิตวิทยาลัยขึ้นเพื่อเน้นการวิจัยโดยเฉพาะแนวคิด Hopkins นั้นได้มีบทบาทอย่างมากต่อการยกระดับมาตรฐานและรูปแบบการเรียนการสอนของอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกา ทำให้เกิดการสร้างนวัตกรรมทางวิชาชีพทางการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาการแพทย์ มีการก่อตั้งสาขาวิชาที่สำคัญขึ้น และการสร้างสถาบันและศูนย์วิจัยต่าง ๆ รวมถึงสิ่งตีพิมพ์และวารสารต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย (Kerr, 2001) จะเห็นได้ว่าบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาได้เริ่มมีพันธกิจใหม่คือ การวิจัย วิจัยที่ศันของอธิการบดีซึ่งได้ประยุกต์รูปแบบของเยอรมันมาโดยได้เน้นการทำวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษา อย่างไรก็ตามปัจจัยของสิ่งแวดล้อมภายในประเทศขณะนั้น ความต้องการของสังคมในส่วนของผู้ปกครองหรือนักเรียนที่มีต่อบัณฑิตศึกษายังมีอยู่จำกัดมาก ผู้ปกครองของนักศึกษามีความพร้อมด้านค่าใช้จ่ายในระดับอุดมศึกษาแต่ความต้องการองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ระดับสูงหรือความรู้ทางด้านวิชาชีพนั้นยังมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไขโดยการปฏิรูปหลักสูตรในระดับปริญญาตรี โดยทำให้เกิดความต้องการอาจารย์ที่ได้รับการฝึกหัดในระดับบัณฑิตวิทยาลัย นอกจากนี้ นักศึกษายังมีอิสระมากขึ้นในการเลือกวิชาหรือคอร์สเรียนต่าง ๆ ภายใต้อิสระต่าง ๆ (Ben-David, 1977)

Kerr (2001) ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดของ Hopkins ได้มีอิทธิพลต่อ Charles W. Eliot อธิการบดีของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ผู้ซึ่งสร้างระบบการเรียนการสอนที่นักศึกษาสามารถเลือกคอร์สเรียนต่าง ๆ นอกจากนั้นยังมีอิทธิพลต่อกหลายท่านที่ช่วยสร้างระบบอุดมศึกษาสมัยใหม่ขึ้นในสหรัฐอเมริกา ได้แก่ William Rainey Harper, Benjamin Ide Wheeler of the University of California; David Starr Jordan of Stanford; G. Stanley Hall of Clark University; Holland Mc Tyeire of Vanderbilt; Andrew White of Cornell และ Seth Low and then Nicholas Murray Butler of Columbia (Theelin, 2004) อธิการบดีผู้บุกเบิกเหล่านี้ได้สร้างการปฏิรูปภายในระบบอุดมศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้มากขึ้นและยังได้สร้างรูปแบบใหม่ของพันธกิจอุดมศึกษาเพื่อให้ทันต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ปัจจัยที่สาม คือ การที่รัฐสภาในขณะนั้นได้ตรากฎหมาย Morrill Land Grant Act of 1862 ซึ่งลงนามโดย Abraham Lincoln บทบาทของรัฐบาลกลาง (Federal State) ของสหรัฐอเมริกามีความสำคัญในการขับเคลื่อนอุดมศึกษาในยุคนี้ กล่าวคือ การตรากฎหมายดังกล่าวมีผลให้รัฐบาลกลางได้บริจาคที่ดินให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นในแต่ละรัฐเพื่อให้การสนับสนุนด้านการเงินในการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัย (Eckel and King, 2007) ส่วนสำคัญของการตรากฎหมายดังกล่าวเกิดจากสภาพแวดล้อมภายในประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมในประเทศ ดังนั้นความคาดหวังต่อบทบาทและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาจึงต้องการบทบาทและการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ทันต่อปัจจัยและภาวะการณ์ที่เกิดขึ้น และต้องก้าวข้ามองค์ความรู้เดิมที่ใช้เพื่อผลิตความเป็นสุภาพบุรุษ (Gentlemen) การสร้างครู นักบวช นักกฎหมาย และแพทย์ โดยสถาบันอุดมศึกษาในขณะนั้นได้มีบทบาทหน้าที่ใหม่เพิ่มขึ้นมา คือ การฝึกหัดและวิจัยความก้าวหน้าทางเทคนิคต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับการเกษตรและอุตสาหกรรม การผลิต (cf. Kerr 2001) กฎหมาย Morrill Land Grant Act of 1862 นั้นถือเป็นนวัตกรรมทางความคิดของรัฐบาลกลางเพื่อสนับสนุนอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา การมอบที่ดินของรัฐบาลกลางให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นนั้นไม่ได้เป็นการมอบเพื่อให้รัฐบาลท้องถิ่นนำที่ดินไปสร้างสถาบันอุดมศึกษา แต่เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นต่าง ๆ กับรัฐบาลกลาง โดยรัฐบาลท้องถิ่นนำที่ดินที่ได้รับมอบไปขายและต้องนำเงินที่ได้มาเป็นทุนในการพัฒนาหลักสูตรระดับสูงสำหรับการเรียนการสอนต่าง ๆ (Theelin, 2004)

ปัจจัยที่สี่ คือ การเกิดขึ้นของการบริจาคเงินช่วยเหลือแก่อุดมศึกษา (Philanthropy) ในระบบท่ามกลางการเติบโตของอุตสาหกรรมในสังคมของสหรัฐอเมริกา ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ได้เกิดความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างสังคมที่มีภาคเอกชนและภาคอุตสาหกรรมกับสถาบันอุดมศึกษาในรูปแบบของการบริจาคเงินช่วยเหลือแก่อุดมศึกษา สิ่งที่น่าสนใจที่สุดในการพัฒนาระบบอุดมศึกษาในช่วงนี้ คือ การได้รับการทุ่มเทและการสนับสนุนทางการเงินแก่สถาบันอุดมศึกษาจากปัจเจกบุคคลต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ศิษย์เก่าหรือผู้ที่จบจากสถาบันการศึกษานั้น ๆ อิทธิพลที่เพิ่มขึ้นอย่างมากของการบริจาคเงินช่วยเหลือแก่อุดมศึกษานั้นเห็นได้ค่อนข้างชัดในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1850 – 1890 (Theelin, 2004) ซึ่งเงินสนับสนุนอุดมศึกษาในรูปแบบดังกล่าวนี้ได้เริ่มแพร่ขยายและมีการให้ทุนโดยตรงแก่มหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นใหม่ที่มีแนวโน้มสามารถขับเคลื่อนการเติบโตของอุตสาหกรรม การจ้างงานและการพาณิชย์ (Gumpert, 2005)

3. ยุคทองของอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1945-1980s)

ยุคนี้ถือได้ว่าเป็นยุคทองของอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาและมีผลกระทบอย่างมากต่อการพัฒนาระบบอุดมศึกษาในช่วงยุคถัดไป สภาการณ์และปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมในระบบของสหรัฐอเมริกาที่เปลี่ยนแปลงไป มีผลอย่างมากต่อการยกระดับความสำเร็จของอุดมศึกษาขึ้นสู่ระดับโลก องค์ความรู้ บทบาทหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาได้ถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของรัฐและสังคมที่แปรเปลี่ยนไป อันเกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง มี 4 ปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดยุคทองของอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกา ได้แก่ (1) GI Bill (2) การไหลเข้ามาของคนเก่งมีความสามารถ (Brain Gain) ก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (3) การสนับสนุนที่เข้มแข็งของรัฐบาลกลางในด้านการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และ (4) การลุกฮือประท้วงและการจลาจลของนักศึกษาในช่วงสงครามเวียดนาม

ปัจจัยแรก คือ ความท้าทายจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปของสหรัฐอเมริกาเนื่องจากสงครามโลก การกลับมาของคนหนุ่มจำนวนมากในช่วงหลังสงครามต่อต้านลัทธิฟาสซิสต์ที่ประสบความสำเร็จ ความท้าทายของรัฐบาลกลางในขณะนั้นคือ จะต้องดำเนินการอย่างไรเพื่อชดเชยและรับมือกับเหล่าทหารหนุ่มจำนวนมาก ภายใต้อาณัติที่กลับมาจากสงคราม หนึ่งในแนวคิดที่ถูกนำมาใช้ได้แก่ GI Bill (The Servicemen's Readjustment Act of 1944) รัฐบาลกลางในขณะนั้นได้ออกกฎหมายดังกล่าวเพื่อใช้สถาบันอุดมศึกษาเป็น กลไกและเครื่องมือทางเศรษฐกิจและการเมืองสำหรับแก้ไขปัญหา ทหารผ่านศึกจำนวนมากหลายล้านคนที่ กลับมาจากสงครามโลกครั้งที่สอง กฎหมายดังกล่าวได้ให้สิทธิพิเศษกับทหารเหล่านี้ทั้งในด้านค่าใช้จ่ายต่าง ๆ และค่าเล่าเรียนในการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ประธานาธิบดี Franklin D. Roosevelt ในขณะนั้นใช้ อุดมศึกษาเป็นเครื่องมือทางนโยบายด้านสังคมเพื่อที่จะรองรับการกลับมาของบุคลากรวัยหนุ่มสาวจำนวนมาก จากสงครามโลก โดยตลาดแรงงานในขณะนั้นยังขาดความพร้อมในการรองรับคนจำนวนมากมหาศาลดังกล่าว ได้ (Heller, 2008) กฎหมาย GI Bill ดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้ในสองลักษณะ คือ ประการแรก ทหารผ่านศึกใน สงครามได้รับประกันผลประโยชน์ทางการศึกษาทุกคน ไม่มีการจำกัดโควตาของผู้ขอรับผลประโยชน์ และไม่มีการใช้รูปแบบใครมาก่อนได้รับผลประโยชน์ก่อน ประการที่สอง เงินช่วยเหลือประโยชน์ที่เปิดกว้างในด้าน ค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายการศึกษาสำหรับทหารผ่านศึก โดยเงินที่จัดไว้ไม่มีการจำกัดสถานที่ที่จะศึกษาต่อ และผลประโยชน์ที่ได้รับด้านการศึกษาสามารถติดต่อผู้รับไปได้ทุกแห่ง กล่าวคือ ไม่มีการจำกัดสถานที่ที่ จะต้องศึกษาต่อ ตรงไปตรงมาที่สถานศึกษาเหล่านั้นปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ทางรัฐบาลได้วางไว้ กล่าวได้ว่า GI Bill นี้ เป็นอีกหนึ่งนวัตกรรมทางความคิดของอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาเพื่อรับมือกับทหารผ่านศึกจำนวนมาก หลายล้านคน มีผลทำให้อุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลาดังกล่าวได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วในด้านของ ปริมาณ (Mass Higher Education) ในช่วงปี ค.ศ. 1940-1970 สัดส่วนจำนวนของผู้เข้าศึกษาต่อ ระดับอุดมศึกษาได้ขยายตัวถึงสามเท่า (Geiger, 2005) บริบทสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจาก สงครามในระดับภูมิภาคและระดับโลก และรวมถึงนโยบายของรัฐในด้านอุดมศึกษาในขณะนั้นมีผลให้ ความต้องการของสังคมต่ออุดมศึกษาเพิ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงเริ่มต้น ในปี ค.ศ. 1960 และได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วใน ปี ค.ศ. 1970 และ 1980 (Trow, 2006)

ปัจจัยที่สอง คือ การเคลื่อนย้ายและอพยพของคนเก่งและมีความสามารถจากประเทศต่าง ๆ มาสู่ ระบบอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา เนื่องจากสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองและ สงครามต่าง ๆ ในระดับภูมิภาคและระดับโลกทั้งในช่วงระหว่างและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นหนึ่งใน ปัจจัยสำคัญก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายและอพยพผู้คนในประเทศต่าง ๆ ซึ่งหนึ่งในจำนวนนั้น คือ บุคลากร นักวิจัย นักวิทยาศาสตร์และนักวิชาการที่มีความสามารถจากประเทศต่าง ๆ โดยประเทศสหรัฐอเมริกาเป็น หนึ่งในประเทศเป้าหมายของผู้อพยพที่มีความสามารถสูงด้านวิชาการและวิจัย ปัจจัยสภาพแวดล้อมของ การเมืองระดับโลกที่เปลี่ยนแปลงมีผลให้สหรัฐอเมริกาเป็นแหล่งพักพิงถาวรที่สำคัญสำหรับนักวิชาการ (Mecca for Scholars) เพื่อหลบหลีกภัยทางการเมืองและสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อพยพจากยุโรป เช่น ในช่วงการปกครองของฮิตเลอร์ของประเทศเยอรมนี กฎหมายเชื้อชาติในประเทศอิตาลี และการปกครอง ของสตาลินในประเทศรัสเซีย (Perkin, 2007; Shils and Roberts, 2004)

ปัจจัยที่สาม คือ การลงทุนจำนวนมากในด้านการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) ในอุดมศึกษาจากรัฐบาลกลาง เนื่องสภาพแวดล้อมความตึงเครียดทางการเมืองของสงคราม เย็น (Cold War) ในขณะนั้นระหว่างสหรัฐอเมริกาและรัสเซีย เป็นเหตุให้รัฐบาลกลางต้องสร้างและสะสมเพิ่ม ขีดความสามารถด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ทางการทหารและด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี โดยสถาบันอุดมศึกษา เป็นหนึ่งในเสาหลักในการสนับสนุนภารกิจของรัฐในช่วงดังกล่าว รัฐบาลกลางเข้ามามีส่วนสำคัญอย่างมากใน การกำกับและกำหนดบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองนั้นมหาวิทยาลัย หลักหลายแห่งของประเทศได้ถูกขึ้นรายชื่อไว้สำหรับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการป้องกัน ประเทศ (Kerr, 2001) นอกจากนี้วิกฤตการณ์สปุตนิก (Sputnik Crisis) ในปี 1957 มีผลให้ต้องมีการสนับสนุนอุดมศึกษาโดยตรงเพื่อการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ (Geiger, 2005) เพื่อแข่งขันให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของรัสเซีย

ปัจจัยที่สี่ คือ การเคลื่อนไหวของนักศึกษาทางการเมืองที่เข้มข้นในช่วงปลายปี ค.ศ. 1960 ในช่วงสงครามเวียดนามนั้น นักศึกษาในสหรัฐอเมริกาตื่นตัวและเกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างมาก สืบเนื่องจากนักศึกษาในประเทศได้ถูกเกณฑ์เข้าสู่กองทัพเพื่อเข้าสู่สงครามเวียดนาม โดยนักศึกษาจำนวนมากไม่เห็นด้วยและมีความรู้สึกผิดต่อการทำสงครามดังกล่าว (Altbach, 1997) เหตุการณ์ดังกล่าวได้สร้างพื้นที่ใหม่ให้แก่สังคมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองผ่านช่องทางในระดับอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาได้ถูกใช้เป็นฐานสำคัญในการสร้างการเคลื่อนไหวทางการเมืองของสังคมและนักศึกษาที่ต่อต้านอุดมการณ์ของรัฐในสงครามเวียดนาม (Brinkley, 2000)

4. ระบบกลไกตลาดเสรีในอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1980s -ปัจจุบัน)

แนวคิดของ Jeffersonian Ideals กล่าวว่า รัฐบาลกลางควรถูกจำกัดอำนาจ และความเป็นอิสระในด้านการแสดงออกของมลรัฐต่าง ๆ ต่อการชุมนุมทางศาสนา และความปัจเจกบุคคลในบริบทของสหรัฐอเมริกา นั้น ได้สร้างและปกป้องสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ จากการควบคุมของรัฐบาลในระดับต่าง ๆ (Eckel and King, 2007) มลรัฐต่าง ๆ ได้ประยุกต์แนวคิดดังกล่าวในการนำระบบกลไกตลาด (Market Mechanism) มาใช้ในการขับเคลื่อนอุดมศึกษาของประเทศ ด้วยแนวความคิดอุดมการณ์ของเศรษฐศาสตร์การเมืองที่เชื่อว่า กลไกทางการตลาดในระบบอุดมศึกษาจะสามารถสร้างคุณภาพของระบบให้ดีขึ้นและเหมาะสมกับบริบทของประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาเข้าสู่ตลาดที่มีการแข่งขัน (cf. Levin & Belfield 2006) กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ โมเดลระบบตลาดในอุดมศึกษาที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้นั้นจะสร้างทางเลือกต่าง ๆ ให้กับสังคมสหรัฐอเมริกาที่มีความหลากหลายอย่างมากในแต่ละมลรัฐ และยังรวมถึงทำให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ซึ่งท้ายที่สุดเชื่อว่า ผลของการใช้ระบบตลาดดังกล่าวสามารถสร้างบรรยากาศการแข่งขันในการขับเคลื่อนคุณภาพของระบบอุดมศึกษา และสามารถตอบสนองต่อความต้องการอันหลากหลายในแต่ละมลรัฐ

ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีการกำหนดบทบาทของรัฐบาลกลางในการบริหารจัดการและจัดเตรียมด้านการศึกษาไม่ว่าจะในระดับไหนก็ตาม และคำว่าการศึกษาในรัฐธรรมนูญดังกล่าว (Heller, 2008) และด้วยแนวความคิดของ Jeffersonian ดังกล่าว รัฐจะเข้ามาแทรกแซงอุดมศึกษาน้อยมาก หากจะมีการแทรกแซงจะใช้ผ่านระบบกลไกทางการตลาดเป็นหลัก ปัจจัยดังกล่าวถือว่าเป็นมูลเหตุสำคัญส่งผลให้เกิดความหลากหลายของแหล่งรายได้ต่าง ๆ ที่เข้ามาขับเคลื่อนระบบอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา

ในช่วงปี ค.ศ. 1980s นั้นโลกาภิวัตน์ได้สร้างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใหม่ของภาคสังคมในระบบอุดมศึกษา สหรัฐอเมริกา คือ บริษัทข้ามชาติจากประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1970s ถึง 1980s นั้นระบบตลาดได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ (Slaughter and Leslie, 1997) Geiger (2004) ชี้ให้เห็นว่าในช่วงประมาณ ค.ศ. 1980s นั้น สถาบันอุดมศึกษาเริ่มเปิดรับแนวคิดพันธกิจที่ต้องมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมภาคเอกชน กล่าวคือ ช่วงประมาณปี ค.ศ. 1990s อุดมการณ์เศรษฐกิจการเมืองด้านระบบการแข่งขันในตลาดเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการผลิตองค์ความรู้ที่เกิดจากสถาบันอุดมศึกษาในประเทศ บทบาทของสังคมผ่านกลไกขับเคลื่อนของภาคธุรกิจและกลุ่มบริษัทต่าง ๆ ได้พยายามผลักดันให้รัฐบาลกลางเข้ามามีอิทธิพลต่อหน้าที่ของอุดมศึกษาในการสร้างองค์ความรู้ที่สามารถสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับโลก และบริษัทขนาดใหญ่เหล่านั้นได้กลายมาเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางการเงินหลักแก่มหาวิทยาลัยชั้นนำด้านการวิจัยระดับโลกของสหรัฐอเมริกา

จากการจัดอันดับมหาวิทยาลัยของโลกโดย Times Higher Education (THE) ในปี ค.ศ. 2019 ที่ผ่านมานั้น หากนับเฉพาะสิบอันดับแรกของมหาวิทยาลัยระดับโลก จะพบว่า มีสถาบันอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกาจำนวนมากถึง 7 สถาบันที่อยู่ในสิบอันดับแรกของโลก และตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมา ประเทศสหรัฐอเมริกาก็เป็นหนึ่งในผู้นำในระดับนานาชาติทางด้านวิทยาศาสตร์ ไม่ว่าจะวัดด้วยจำนวนการตีพิมพ์ จำนวนการอ้างอิงผลงาน (Citations) หรือการได้รับรางวัลในระดับนานาชาติ ถือว่าประสบความสำเร็จในด้านนี้อย่างมาก (Geiger, 2004) ความสามารถในระดับโลกผ่านการจัดอันดับดังกล่าวเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดแสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของระบบตลาดอุดมศึกษาภายในบริบทของประเทศสหรัฐอเมริกาที่

ก้าวไปพร้อมกับการขับเคลื่อนของโลกยุคโลกาภิวัตน์ หลากหลายมุมมองจากการวิจัยนำเสนอปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา เช่น Clotfelter (2010) ชี้ว่าหนึ่งในผลิตภัณฑ์หลักของความเป็นผู้นำด้านอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา คือ จำนวนนักศึกษาต่างชาติจำนวนมหาศาลที่เข้ามาศึกษาต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยสัดส่วนของนักศึกษาต่างชาติที่เข้าศึกษาในโปรแกรมวิจัยระดับสูงในระบบอุดมศึกษานั้นถือว่ามีจำนวนมากที่สุดในโลก

Crow และ Dabars (2020) วิเคราะห์ว่าอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาปัจจุบันกำลังเข้าสู่คลื่นลูกที่ห้า โดยนิยามว่าสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ได้ช่วยขับเคลื่อนระบบไปสู่การบูรณาการแบบไร้รอยต่อเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในระดับแนวหน้าของโลก รวมถึงวัฒนธรรมองค์กรของสถาบันอุดมศึกษาที่ทุ่มเทกับการเข้าถึงตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างทั้งด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม สถานะทางสังคม และรวมถึงความหลากหลายด้านวิชาการ

สามารถกล่าวได้ว่าความสำเร็จของสถาบันอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกาในยุคปัจจุบันนั้น ได้แก่ การมีมหาวิทยาลัยระดับโลกจำนวนมากและการเชื่อมโยงอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรม เกิดจากการวางรากฐานในด้านอุดมศึกษาในบริบทต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา ซึ่งสิ่งเหล่านั้นได้ส่งผลต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของระบบอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันที่ใช้ระบบกลไกตลาดเป็นหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา

บทสรุป

ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันในหลายมิติระหว่างรัฐมหาวิทยาลัยและสังคมของประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่การที่อุดมศึกษาเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ความรู้ด้านศาสนาและถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมระดับสูงในยุคภายใต้อาณานิคมของอังกฤษหลังจากนั้นอุดมศึกษาได้เข้าสู่ความสมัยใหม่สืบเนื่องจากสภาพแวดล้อม คุณภาพของอุดมศึกษาที่ย่ำแย่ลงและการเรียนการสอนในรูปแบบเดิม ๆ ในขณะนั้นได้เกิดปัจจัยสำคัญ 4 ประการในการขับเคลื่อนอุดมศึกษาสมัยใหม่ คือ ประการแรก นักศึกษาและบุคลากรของสหรัฐอเมริกาที่ได้ไปศึกษาต่อและทำงานในต่างประเทศได้นำโมเดลมหาวิทยาลัยวิจัยของเยอรมันมาประยุกต์เข้ากับบริบทสหรัฐอเมริกา ประการที่สอง อธิการบดีสถาบันอุดมศึกษาทั่วทั้งภาควิชาขณะนั้นได้วางรากฐานระบบอุดมศึกษาใหม่โดยจัดตั้งวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาที่เน้นการวิจัยโดยเฉพาะ ประการที่สาม การที่รัฐบาลกลางได้บริจาคที่ดินให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นในแต่ละรัฐผ่าน Morrill Land Grant Acts เพื่อนำมาใช้เป็นทุนในการพัฒนาหลักสูตรระดับสูงและการเรียนการสอน และประการสุดท้าย การเกิดขึ้นของการบริจาคเงินช่วยเหลือแก่อุดมศึกษา (Philanthropy) ในระบบอุดมศึกษาจากปัจเจกบุคคลต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ศิษย์เก่าของสถาบันนั้น ๆ

อุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาได้เข้าสู่ยุคทองในช่วง ค.ศ. 1945-1980s มีสภาพแวดล้อมภายนอกที่สำคัญในการขับเคลื่อนอุดมศึกษา คือ สงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามเย็น โดยมีสี่ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยแรก GI Bill อันเป็นนวัตกรรมอุดมศึกษาเพื่อรองรับทหารผ่านศึกหลายล้านคนที่กลับสู่มาตุภูมิในช่วงสงครามโลก ปัจจัยที่สอง คือ การอพยพของบุคลากร นักวิทยาศาสตร์และนักวิชาการที่มีความสามารถจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเข้าสู่สหรัฐอเมริกา ปัจจัยที่สาม คือ อุดมศึกษาถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐบาลกลางในการสนับสนุนการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในช่วงสงคราม ปัจจัยที่สี่ คือ สถาบันอุดมศึกษาได้ถูกนำมาใช้เป็นพื้นที่ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคมในช่วงสงครามเวียดนามในช่วงระบบกลไกตลาดเสรีในอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1980 -ปัจจุบัน) และสภาพแวดล้อมของโลกาภิวัตน์ได้สร้างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใหม่ คือ บริษัทข้ามชาติจากประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ รวมถึงแนวคิด Jeffersonian Ideals ในการจำกัดอำนาจของรัฐบาลกลาง ความเป็นอิสระและปัจเจกบุคคล รวมทั้งระบบกลไกตลาดเพื่อสร้างการแข่งขันได้ขับเคลื่อนสถาบันอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาสู่ความมีชื่อเสียงที่มีสถานะระดับโลก (World-Class Status) และผลิตองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมอันเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์บริบทประวัติศาสตร์การพัฒนาอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ สามารถสรุปปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการพัฒนาของระบบอุดมศึกษาได้เป็นสองประการสำคัญ คือ

ประการแรก ผลจากอดีตอันเนื่องมาจากการไม่ไว้วางใจกันระหว่างมลรัฐต่าง ๆ กับรัฐบาลกลางในช่วงหลังประกาศอิสรภาพสหรัฐอเมริกา รวมถึงความขัดแย้งของกลุ่มผลประโยชน์ในช่วงตกอยู่ภายใต้อาณานิคม และสงครามกลางเมืองภายในประเทศเป็นปัจจัยทางบริบทสำคัญที่มีส่วนกำหนดโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา Jeffersonian Ideals ถือเป็นผลิตผลอย่างหนึ่งที่มีผลต่อบริบทของระบบอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกา ซึ่งส่งผลให้โครงสร้างระบบอุดมศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีระบบอุดมศึกษาในระดับชาติและมีโครงสร้างที่มีความหลากหลาย โดย 50 มลรัฐ มีระบบอุดมศึกษาของตัวเอง และในขณะเดียวกันมลรัฐเหล่านี้ มีอำนาจค่อนข้างจำกัดในการควบคุมสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นเอกชน (American Council on Education, 2007) ประการที่สอง อาจจะถูกกล่าวได้ว่าหนึ่งในกลไกหลักสำคัญที่สนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จได้นั้น เกิดจากโครงสร้างของระบบอุดมศึกษาที่มีความหลากหลายภายในระบบและโครงสร้าง ระบบกลไกตลาด รวมถึงระบบการจัดการการสร้างความระดมทุนต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการแข่งขันภายในและสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอุตสาหกรรม

ข้อเสนอแนะ

ในมุมมองของผู้เขียนเห็นว่าความสำเร็จของอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในหลายมิติ บทเรียนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ จะมีในสองด้านหลัก คือ

1. ประเทศไทยควรนำแนวคิดในระบบโครงสร้างกลไกตลาดเสรีมาประยุกต์ใช้ในระบบอุดมศึกษา แต่ทั้งนี้ระดับความเข้มข้นอาจจะไม่เท่าเทียมกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์และระบบวิวัฒนาการที่ต่างกัน ระบบกึ่งตลาด (Quasi-Market) น่าจะเป็นอีกหนึ่งรูปแบบที่เหมาะสมโดยให้มีการกระจายอำนาจทั้งในด้านโครงสร้างและการบริหารจัดการให้แก่องค์การต่าง ๆ ในระบบ โดยหน้าที่หลักของรัฐ คือ การบริหารจัดการแบบมีระยะห่าง (Steering at a Distance) เพื่อดูแลกำกับในเรื่องมาตรฐานของคุณภาพระบบต่าง ๆ เช่น ในระดับหลักสูตร ระดับสถาบัน ระดับพันธกิจของกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา (ได้แก่ มหาวิทยาลัยวิจัย มหาวิทยาลัยชุมชนเชิงพื้นที่ มหาวิทยาลัยเน้นผลิตบุคลากรสายวิชาชีพ มหาวิทยาลัยระดับโลก มหาวิทยาลัยระดับภูมิภาคในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยเน้นวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเน้นสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์) จะเห็นได้จากรูปแบบการพัฒนาของการบริหารจัดการอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจและการใช้กลไกตลาดเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาแข่งขันกันเพื่อสร้างจุดเด่นของตนเองที่สามารถแข่งขันกับสถาบันอื่น ๆ ได้ คำว่าการบริหารจัดการแบบมีระยะห่างในที่นี้หมายถึงการไม่เข้าไปกำหนดกฎเกณฑ์ที่หยาบหยาบมากเกินไปจนทำให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ใช้ทรัพยากรและเวลาจำนวนมากเพื่อที่จะให้เป็นไปตามเกณฑ์บางอย่างอันอาจจะเป็นอุปสรรคในการสร้างนวัตกรรมด้านการเรียนการสอน และการวิจัย และการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา

2. การที่ภาคเอกชน/ภาคอุตสาหกรรม/ภาคประชาสังคม/ภาครัฐ เข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการสนับสนุนและสร้างนวัตกรรมให้แก่สถาบันอุดมศึกษาในรูปแบบเฉพาะด้านเพื่อสร้างองค์ความรู้และบุคลากรที่ทันต่อความต้องการของตลาดและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของโลกยุคดิจิทัล โดย การสนับสนุนนั้นไม่ควรจำกัดเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐ แต่ควรรวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาและสร้างนวัตกรรมในระบบอุดมศึกษา เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันภายในระบบอุดมศึกษาระหว่างภาครัฐและเอกชน ดังจะเห็นได้จากความแข็งแกร่งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศสหรัฐอเมริกาที่อยู่ในระดับแนวหน้าของโลก เช่น MIT, Harvard University, Stanford University, Yale University และส่วนสำคัญ คือ การเรียนรู้และประยุกต์ใช้รูปแบบการให้เงินสนับสนุนอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา (Philanthropy) และการพัฒนาให้เกิดอุตสาหกรรมอุดมศึกษาในประเทศทั้งในด้านการสร้างรายได้และเป็นแหล่งรวมบุคลากร นักวิจัย นักวิชาการที่มีความสามารถจากประเทศต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

American Council on Education (ACE). 2007. A Brief Guide to U.S. Higher Education: 2007 Edition. ACE office. Washington, DC, USA.

- Altbach, P.G. 1997. American student politics: Activism in the Midst of Apathy. pp. 739-754. *In*: Goodchild, L.F., Wechsler, H.S. and B.A. Jones (Eds.). *The History of Higher Education* (2nd ed.). Simon & Schuster Education Publishing. Massachusetts, USA.
- Altbach, P.G. 1998. *Comparative Higher Education: Knowledge, the University, and Development*. Greenwood Publishing Group. Massachusetts, USA.
- Altbach, P.G. 2001. The American academic model in comparative perspective. pp. 11-37. *In*: Altbach, P.G., Gumpert, P.J. and D.B. Johnstone (Eds.). *In Defense of American Higher Education*. Johns Hopkins University Press. Baltimore, Maryland, USA.
- Altbach, P.G. 2005. Patterns in higher education development. pp. 15-57. *In*: Altbach, P.G., Berdahl, R.O. and P.J. Gumpert (Eds.). *American Higher Education in the Twenty-First Century: Social, Political, and Economic Challenges* (2nd ed.). Johns Hopkins University Press. Baltimore, Maryland, USA.
- Ben-David, J. 1977. *Centers of Learning: Britain, France, Germany, United States*. The Maple Press Company. New York, USA.
- Brinkley, A. 2000. *The Unfinished Nation: A Concise History of the American People* (3rd ed.). McGraw Hill. New York, USA.
- Brubacher, J.S. and W. Rudy. 1997. *Higher Education in Transition: A History of American Colleges and Universities*. Transaction Publishers. New Jersey, U.S.A
- Clotfelter, C.T. 2010. Introduction to "American universities in a global market. pp. 1-29. *In*: Clotfelter, C.T. (Ed.). *American Universities in a Global Market*. University of Chicago Press. Chicago, USA.
- Crow, M.M. and W. B. Dabars. 2020. *The Fifth Wave: The Evolution of American Higher Education*. Johns Hopkins University Press. Baltimore, Maryland, USA.
- Eckel, P.D. and J. E. King. 2007. United States. pp. 1035-1053. *In*: Forest, J.J.F. and P.G. Altbach (Eds.). *International Handbook of Higher Education*. Springer. Dordrecht, Netherlands.
- Geiger, R.L. 2004. *Knowledge and Money: Research Universities and the Paradox of the Marketplace*. Stanford University Press. California, USA.
- Geiger, R.L. 2005. The ten generations of American higher education. pp. 38-70. *In*: Altbach, P.G., Berdahl, R.O. and P.J. Gumpert (Eds.). *American Higher Education in the Twenty-First Century: Social, Political, and Economic Challenges* (2nd ed.). Johns Hopkins University Press. Baltimore, Maryland, USA.
- Gumpert, P.J. 2005. Graduate education and research: Interdependence and strain. pp. 425-461. *In*: Altbach, P.G., Berdahl, R.O. and P.J. Gumpert (Eds.). *American Higher Education in the Twenty-First Century: Social, Political, and Economic Challenges* (2nd ed.). Johns Hopkins University Press. Baltimore, Maryland, USA.
- Heller, D.E. 2008. The changing nature of public support for higher education in the United States. pp. 133-158. *In*: Teixeira, P.N., Johnstone, D.B., Rosa, M.J. and H. Vossenstyen (Eds.). *Cost-Sharing and Accessibility in Higher Education: A fairer Deal?* (2nd ed.). Springer. Dordrecht, Netherlands.
- Kerr, C. 2001. *The Uses of the University* (5th ed.). Harvard University Press. Cambridge, Massachusetts, Usa.
- Levin, H.M. and C.R. Belfield. 2006. The marketplace in education. pp. 620-641. *In*: Lauder, H., Brown, P., Dillabough, J.A. and A.H. Halsey (Eds.). *Education, Globalization and Social Change*. Oxford University Press. Oxford, England.
- Perkin, H. 2007. History of universities. pp. 159-205. *In*: Forest, J.F. and P.G. Altbach (Eds.). *International Handbook of Higher Education*. Springer. Dordrecht, Netherlands.
- Quy, N.T.K. 2010. Beyond centre-periphery: Higher education development in South-East Asia. *Journal of the Pacific Circle Consortium for Education*. 22(2): 21-36.
- Rungfamai, K. 2019. State, university, and society: higher educational development and university functions in shaping modern Thailand. *Higher Education*. 78(1): 149-164.
- Shils, E. and J. Roberts. 2004. The diffusion of European models outside Europe. pp. 163-230. *In*: Ruegg, W. (Ed.). *Universities in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries (1800-1945)*. Cambridge University Press. New York, USA.
- Sheil, T. 2010. Moving beyond university rankings: Developing a world class university system in Australia. *Australian Universities' Review*. 52(1): 69-76.
- Slaughter, S. and L.L. Leslie. 1997. *Academic Capitalism: Politics, Policies, and the Entrepreneurial University*. Johns Hopkins University Press. Baltimore, Maryland, USA.
- Thelin, J.R. 2004. *A History of American Higher Education*. Johns Hopkins University Press. Baltimore, Maryland, USA.
- Trow, M. 2006. Reflections on the transition from elite to mass to universal access: Forms and phases of higher education in modern societies since WW II. pp. 243-280. *In*: Forest, J.J.F. and P.G. Altbach (Eds.). *International Handbook of Higher Education*. Springer. Dordrecht, Netherlands.